

„IK TORS MIJN WERK ALS EEN GEWEI”

OVER DE GEDICHTEN VAN LEO VROMAN

T. VAN DEEL

Leo Vromans *Gedichten 1946-1984* is voor eenderde geschreven in de afgelopen zes jaar: ruim driehonderd bladzijden poëzie. Er zijn weinig dichters die hem dat nadoen en het is ook in vergelijking met zijn vroegere tempo een opmerkelijke produktiviteit. Het dichten lijkt hem nu pas echt een tweede natuur geworden.

In zijn werk van de laatste tijd valt vooral het lange gedicht *Liefde, sterk vergroot* (1981) op, en daaruit dan weer het zeer lange onderdeel, de „Zesde les”, met een min of meer berijmd verslag van zijn wetenschappelijke onderzoeken met betrekking tot bloed. De passage behoort tot de vreemdste passages die in de Nederlandse poëzie zijn aan te wijzen, vreemder nog, want veel gedetailleerder, dan andere lofzangen op bloed die in Vromans poëzie voorkomen.

In 1968 publiceerde Vroman een studie over bloed, gewoon *Bloed* geheten, in de saaiogende reeks *Moderne Medische Inzichten*

T. VAN DEEL

werd geboren in 1945 te Apeldoorn. Studeerde Nederlands aan de Universiteit van Amsterdam. Thans wetenschappelijk hoofdmedewerker *Moderne Letterkunde* aan het Instituut voor Neerlandistiek van de Universiteit van Amsterdam. Redacteur van het tijdschrift „*De Revisor*” vanaf de oprichting in 1974 tot 1981. Schrijft kritieken in het dagblad „*Trouw*” en het weekblad „*Vrij*

Nederland”. Publiceerde de gedichtenbundels „*Strafwerk*” (1969), „*Recht onder de merels*” (1971), „*Klein diorama*” (1974), een bundel gesprekken met schrijvers, een keuze uit tien jaar dagbladkritiek en verschillende bloemlezingen.

Adres: Reinier Vinkeleskade 33”, NL-1071 ST Amsterdam

van de Wetenschappelijke Uitgeverij. Het boek is een allerminst vervelende beschouwing over bloed en de dichter Vroman is ermee gebaat als zijn oeuvre eens in het licht wordt gezien van dit gerust poeticaal te noemen geschrift.

„Zoals het nu met me staat is er niets wat ik liever bestudeer dan bloed, en geloof ik werkelijk dat je erover hoort na te denken en het hoort lief te hebben, want dat het anders aan ons verspild is. Bloed, vergoten in rampen of op het slagveld, kan niet erger verspild zijn dan het bloed dat onvergoten maar onbemind sterft met het lichaam dat het omsluit”.

De soort aandacht die Vroman in zijn wetenschappelijke werk heeft voor bloed verschilt niet van de aandacht die hij eraan besteedt in zijn poëzie. Beide vormen van aandacht beogen hetzelfde, namelijk: „Wat ik je vooral wou geven is nieuwsgierigheid, en dan bewondering, en liefde voor je bloed, voor ieders bloed”. Vandaar dat interviews met Vroman, die toch dikwijls bedoeld zijn om over poëzie te gaan, heel gemakkelijk voor een groot deel kunnen handelen over bloed en zijn dagelijks werk in het laboratorium. Vandaar ook dat in zijn poëzie uiteenzettingen kunnen voorkomen als de volgende (*Liefde, sterk vergroot*):

Maar nu eindelijk iets over mijn eigen werk. We hebben ontdekt dat op plastics en zo (dus op waterafwerende oppervlakken) plasma fibrinogeen afzet waar bloedplaatjes dan aan vastplakken.

„IK TORS MIJN WERK ALS EEN GEWEI”

Over de gedichten van Leo Vroman

*Maar echt ingewikkeld wordt het pas
op benatbaar simpel glas.*

*Daar wordt eerst ook fibrinogeen
op afgezet maar dan komt kininogeen
en verwijdert het.*

*Plaatjes komen te laat
om het fibrinogeen te vinden*

op zo'n glazen plaat

behalve in nauwe ruimtes

waar het plasma per oppervlak

niet genoeg kininogeen bevat

om het fibrinogeen te vervangen

dat daar dus blijft zitten en dat

merken de bloedplaatjes allemaal

en die plakken daar dan ook speciaal.

Of dit geslaagde poëzie is, doet er geloof niet zo erg veel toe, het is een manier van beweren, bovendien opgenomen in een groter geheel, die alleen maar de manier van beweren van Vroman kan zijn. Het „verdomd godderige” van het „volmaakt gedicht” heeft Vroman al vroeg in zijn poëzie gehegeld door stukken proza op te nemen, mank te rijmen, knittelachtig te klinken.

Belangrijker is dat het bloed voor hem het middel bij uitstek is om, onder de microscoop gelegd, liefde te zien, sterk vergroot. Al eerder heeft Vroman liefde eens sterk vergroot. Dat was in de ballade *Just one more world* (1976), een Engelse tekst bij afbeeldingen in kleur van eiwitoplossingen onder de microscoop. De fantastische voorstellingen die hij zag en fotografeerde, interpreteerde Vroman als een geschiedenis van twee geliefden die op het ogenblik dat de aarde woest en ledig is elkaar benaderen, veiligheid in elkaars armen zoeken voor de nacht, uitbloeien in dendrietachtige bloemen, bestookt worden door vijandige krachten en wegrijven in wind en regen. Het is een microscopische geschiedenis, maar een die exemplarisch is voor de menselijke. Jammer genoeg konden in de nieuwe verzameluitgave de fraaie afbeeldingen om technische redenen niet opgenomen worden.

Naar mijn indruk is het denken vanuit bloed, en vanuit wat bloed ons leert over leven, dood en liefde, toegenomen in Vromans poëzie van de laatste jaren. Altijd al wel beweerde hij dat er meer samenhang en structuur is dan we beseffen - zijn lenige rijmtechniek is er eigenlijk de beeldspraak van - maar nu klinkt deze boodschap vaak, duidelijk en uitvoerig. Alles is voor hem „structuur waar ik verliefd op ben”. Het organische en lichamelijke - bloed kortom - is het belangrijkste voermiddel geworden van dit bericht.

Dit leidt soms tot curieuze, bloederige en anatomische poëzie. Zo wordt in *Liefde, sterk vergroot* een lustmoord beschreven, met als resultaat een buik die niet meer dicht kan en veel rondzwervend bloed. Om te laten zien hoeveel leuker levend is dan dood zijn, laat de dichter een wonder plaatsvinden. Hij spreekt het toverwoord *drubbeg tget idsi tioon* en de moord voltrekt zich omgekeerd, de vrouw wordt met het mes geheeld, net zoals we in Jan Hanlo's bekende gedicht „ter wereld” komen „met rouw uit de graven”.

De aandacht die Vroman in de „Vierde les” opbrengt voor het binnenste van een vrouw die zich met blauwzuur om het leven heeft gebracht, is niet zozeer pervers alswel poëtisch-didactisch en wil bewondering wekken voor het feit dat „alles in elkander past” zolang het leeft. Wie onder sterke vergroting en met zulke krachtige, shockerende middelen de dood bekijkt, zoals Vroman dat bij herhaling doet, oefent zich in sterven. Veel van Vromans gedichten lijken mij dan ook *ars moriendi*-gedichten te zijn, poëzie waarin natuurlijk vooral het leven - en hoe het geleefd moet worden - centraal staat.

Liefde is het kernwoord in Vromans werk. Het is iets dat blijkbaar niet is uit te roeien en dat de dood overwint. De reeks *Kleine landschappen* uit *Avondgymnastiek* (1983), waarin Vroman op dezelfde preciese manier waarop hij details van de lichamelijke binnenkant

blootlegt, het effect beschrijft van een kernexplosie, wekt aanvankelijk de indruk dat er na zo'n gebeurtenis geen hoop meer rest. Maar, na twaalfduizend jaar blijkt in de doden (in „de liefste lijken” althans) het vermogen tot liefhebben nog steeds in de kiem aanwezig:

*Toen pas konden zij merken
dat liefde nog steeds bestond
onder de persende zerken
en in de verpeste grond.*

Het leven begint, vanuit liefde, weer van voren af aan:

*Toen kwam de regen uit het grijs verleden
en bracht hun vlagen vol vergeten geuren
van groene peper kersvers aangesneden
en kruizemunt en openslaande deuren
en in het weerlicht der vergane geesten
kirden de beekjes een vergane wijs
dansten gewone met gedroomde beesten
en bloeiden de tuinen van het paradijs.*

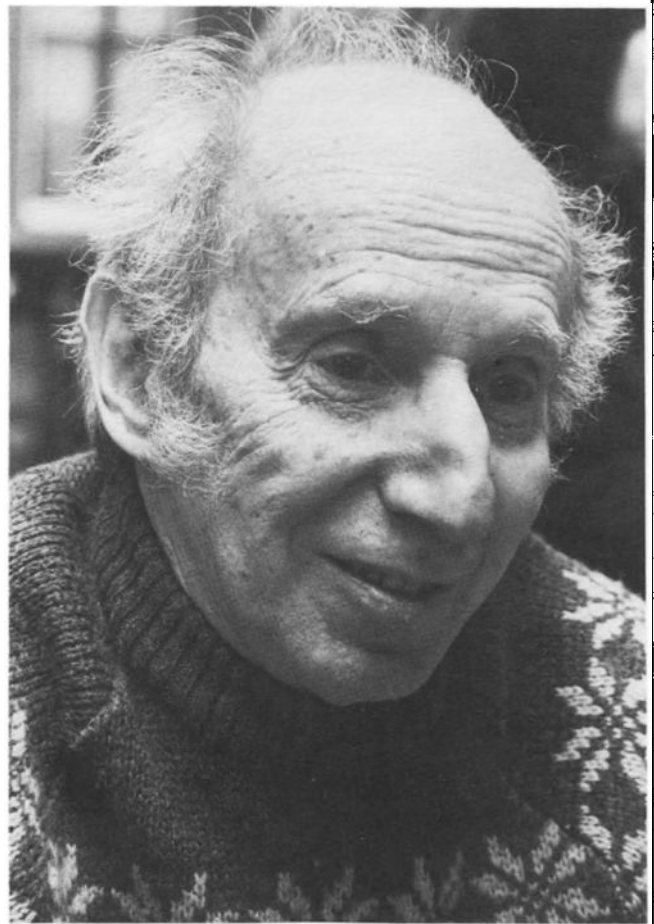
Dit biologisch, of is het metafysisch?, vertrouwen op het leven en op de enige levensvatbare kracht die liefde heet, weerhoudt Vroman er de laatste jaren overigens niet van om onomwonden standpunten in te nemen inzake maatschappelijke en politieke kwesties. Hij is, niet minder biologisch, er diep van doordrongen dat

*Het bovenaardse der seringen
wordt onderaards tersluiks gevoed
door wortels die elkaar verdringen
en vermoorden als dat moet*

(...)

*En hoog geachte dieren dan?
Met onze wortels opgevouwen
en veilig in die schedelpan?
Zijn wij soms beter te vertrouwen?*

Vromans poëzie keert zich tegen elk oorlogsgeweld en elke vorm van discriminatie. Eenvoudig gezegd: de mensen moeten elkaar liefhebben en elkaar niet afslachten. Hij is een vredesdichter. Ook afgeleide vormen van ge-

Leo Vroman (°1915) (Foto Ewoud de Kat).

weld, zoals echtscheiding, betreurt hij, zoals uit het mooie gedicht *Hotel Valmonte, Berg en Dal, 4 mei 1980* uit *Nieuwsgierig* (1980) blijkt. Niet voor niets is het gedicht gedateerd „4 mei”, de dag van de nationale dodenherdenking in Nederland, want voor Vroman is de Tweede Wereldoorlog direct geassocieerd met de gedwongen scheiding van Tineke. Dit biografische feit heeft hij op allerlei manieren in proza en poëzie gememoreerd, onthutsend gewoon en diepgaand in, alweer, *Liefde, sterk vergroot*:

*Weet je het is wel gek
maar elke dag elke keer
als ik naar mijn werk vertrek
nee als je vlak naast me bent
maar ik even mijn hoofd afwend
overvalt me weer
die verwoestende spijt
dat verwoestende verdriet
dat ik jou indertijd
echt achter liet
en dan moet ik toch
even kijken: ben jij het nog.*

„IK TORS MIJN WERK ALS EEN GEWEI”

Over de gedichten van Leo Vroman

Vandaar dat hij in hotel Valmonte, juist op 4 mei, zijn verbijstering formuleert over het uit elkaar gaan van twee goede vrienden, terwijl hij zelf aldoor voelt hoe „liefde, liefste, liefde blijft verwekken”.

Leo Vroman woont nu al veertig jaar in Brooklyn, New York. Hij komt wel geregeld naar Nederland en hij onderhoudt ongetwijfeld met Nederlanders contacten, waardoor hij de band met het land, de mensen en de taal niet verliest, maar zijn leven speelt zich toch daarginds af, in Amerika en in het Amerikaans. Wat dat precies betekent voor een dichter die in het Nederlands dicht (alleen spaarzaam in zijn tweede taal) weet ik niet, maar het kan niet zonder gevolgen blijven.

De uitbundige én originele manier waarop Vroman met de Nederlandse taal omgaat vertoont nogal wat verwantschap met de manier waarop een Nederlandse dichter uit de vorige eeuw, die al jong moest uitwijken naar Engeland en daar zijn verdere leven verbleef, zich van het Nederlands bedient: De Schoolmeester, bedoel ik. Ook De Schoolmeester veroorloofde zich, net als Vroman, vrijheden, absurditeiten, verwringen, combinaties, of hoe ze heten, die alleen mogelijk lijken bij de gratie van de afstand die hij had tot de taal zoals die dagelijks gebruikt werd.

Een Schoolmeester-kant heeft Vromans poëzie onmiskenbaar. Niet alleen in de fabels of in de didactisch klinkende poëziegedeelten („Wij nemen voor de eerste les / mijn allerswaarste lezeres”), maar meer in het algemeen wat de soort humor betreft. Een bundel als *De cultuurgeschiedenis, door en voor televisie vereenvoudigd en van uitleg voorzien* (1984), met tekeningetjes en al in de verzamelbundel opgenomen, is ernstig nonsensicaal, geheel in de geest van De Schoolmeester:

*Tot ongeveer twaalfhonderd zeven
had men van zitten geen begrip.
Men urat nog met de monden open,*

*men maakte nog met alles leven,
men smeeet met aangebrande kip.
Azijn mocht langs de kinnen lopen.*

*De vrouwen moesten meestal weven,
de mannen op een hellend schip.
Moois was voor geen goud te kopen.*

Er zijn weinig gedichten, zeker van de latere Vroman, zonder grappigheid. Een grappigheid die hij ook in combinatie met emotionerende en serieuze stof met een verbazingwekkend gemak laat ontstaan. Net zo gemakkelijk als hij de strofe, het rijm, de regellengte aanpast aan zijn behoeften, net zo gemakkelijk verspringt hij van toon.

Vroman dicht in hoog tempo door, nu met behulp van een tekstverwerker. Zijn latere gedichten, die vaak lang zijn of reeksmatig, zijn nog maar spaarzaam van interpunctie voorzien, wat aan hun open karakter bijdraagt. Het organische principe, de verstrengelingen, overgangen, vertakkingen, veranderingen waar Vroman in de natuur zo op vertrouwt en waaraan hij bij voorbeeld in zijn magnifieke tekeningen zo goed beeldend uitdrukking kan geven, dat principe beheerst ook zijn poëzie.

In een van zijn meest recente gedichten, we zijn dan al verder dan bladzij 1000 in *Gedichten 1947-1984*, verzucht hij op karakteristiek-ironische wijze:

*Ik tors mijn werk als een gewei
elke dag voel ik het groeien
ik had het eerder moeten snoeien.
Niemand kan er nu meer bij.* ■

LEO VROMAN

Kruimels in bed

Wanneer je je lieve lippen
in mijn halsslagader wilt slaan
dan zal ik mijn bloed laten gaan
mij lekker laten ontglippen

mijn lediging laten ontlokken
en zelfs de laatste verse
een beetje dikkere slokken
flink naar buiten persen

en dan wil ik willoos wezen
mijn gebeente dat al zich alvast
losmaakt van al die pezen
en zich van zijn spieren ontlast

en mijn ogen en hun tranen
(inslikken zonder te kauwen!)
en ook mijn dikste organen
zijn dan allemaal de jouwe

maar misschien maak ik eerst van mijn sappen
een lekkerder soort van vla
dan kan je mijn blaas voelen knappen
en de stroom van mijn chocola
en terwijl ik voor je verwelk
verdun ik mijn hete huid
tot het vlies van gekookte melk
waar mijn vetgele room uit spuit
maak mijn zwevende ribben elk
een keurig staafje beschuit

en mijn darmen een soort Vietnamees
worstwerk vol pindakaas
want je houdt min of meer helaas
eigenlijk niet zo van vlees. Hé?

Uit: *Gedichten 1946-1984*, Querido, Amsterdam, 1985.

LEO VROMAN

Oude flessen waarin planten groeien

1

Oude flessen waarin planten groeien
naakt geworden wingerd langs de ramen
wildgeworden struiken waar de namen
van vergeten zijn maar die soms bloeien

chevelures op onmogelijke plaatsen
wat veenland dat nog op een badkuip lijkt
en 's nachts wat lamplicht dat niet verder reikt
dan grote blaren die het woest weerkaatsen

het hele huis vol raadselachtig waaien
tweegesprekken die geen mens verstaat
gefluister dat in ritselen overgaat
hand en tak die naar elkander graaien

de zoete geur van schimmelende aarde
de gootsteen druipend van brakwater wieren
rondom ons bed wat korte populieren

liefste waren wij maar vast bejaarden

2

We moesten eigenlijk alles bewaren
dat net als wij wil breken en vergelen
boekjes waarvan de randen verfluwelen
met in de naden wat verloren haren

touwtjes die in hun verdorde knopen
en vezeloksels gretig stof vergaren
wekkers die nog staan maar niet meer lopen
twee stukjes drop die heel hard blijven paren

we hebben al fruitschalen vol van schelpen
die met pokken naar de zolder staren
gedroogde bloemen die elkaar nog helpen

witte albums waar de kinderen stil in staan
op hun zestiende hun tiende jaar
en bruine albums waaruit witte
gebloemde vliezen hangen en zitten

wij en alles horen bij elkaar

3

Soms ben ik graag mijn eigen leren beeld
gelooïd van het gebruik, gedegen
de mond òf als een zakje dichtgeregen
òf in een onverwoestbare grijns vereelt

soms in de herfst
steekt het dode ragweed nog omhoog
soms denk ik dat wat hard is langer leeft
lijkt wat het hardst bevriest het minste beeft
zelfs van het water zijn de rimpels droog

waarom blijven de mijne dan zo zacht
dat de stoerheid die ze nauwelijks beschrijven
met een vinger in de wang is weg te wrijven
en krom te hijsen tot het onding lacht?

Wil ik dan werkelijk onverwoestbaar mager
voor wolken staan en schuin worden belicht?
Soms zie ik in de spiegel mijn gezicht
achter de wasem wit worden en vager

ik heb je lief probeer ik dan te fluisteren
als vanuit gene zijde van het graf
dat gaat mij nooit erg overtuigend af
vooral doordat jij meestal staat te luisteren

4

Zullen wij in een bergland vergaan en
tussen boomvarens in een regenbos
wegmisten tot wat waaiend hangend mos
en soms nog klepperende lianen?

Ik hoop dat wij desnoods hallucineren
samen alleen te wezen als het komt
samen te denken dat het andere verstomt
als we ons tot elkaar zien keren

dat als zij ons nog blijven merken
wij dat hun al niet meer doen
zodat wij menen zelf en vol fatsoen
aan ons uiterste te kunnen werken

en niet door anderen verkeerd verlegd
en ieder in een kamer weggezet
elk angstig roepende van bed naar bed
en denkend dat de ander niets meer zegt

het gevoel dat ik het minst verdraag
is dat ik nog je naam probeer te zeggen
maar dat vreemdelingen handen op mij leggen
en denken dat ik nog om water vraag

5

Een grote jet die nogal haastig landt
achter een raampje even een gezicht
dat flakkerend maar helder wordt verlicht
want die vleugel staat al helemaal in brand

een vrouw die zich haast opgehangen heeft
een krijgsgevangene die vlak naast mij verstijft
een vlinder die op zee nog even drijft
alles wat voor het doodgaan nog wat leeft

vertel mij nog eens dat ik heus doodga
zo lekker als ik eens deed in Japan
op die berg en vertel me dan
dat die toen niet bestond en dat ik nu besta

nooit heb ik alles helemaal geloofd
al zoen ik jou heel hard om te bewijzen
dat jij en ik hier zitten te vergrijzen
en niet daarginds in mijn gemillimeterd hoofd.

Uit: *Gedichten 1946-1984*, Querido, Amsterdam, 1985.

LEO VROMAN

Hotel Valmonte, Berg en Dal, 4 mei 1980

Lieveling,

Ver van jou worden mijn vingers koud.
Het warmste wat ik mij dan voor kan stellen
zijn je stem, je rode en witte cellen,
je vlees en bloed waar ik verwoed van houd.

Wat wij daags op ons bloedlab ontdekken
pas ik vaak 's nachts denkbeeldig op je toe
om in te slapen en te voelen hoe
liefde, liefste, liefde blijft verwekken.

Waarom wij wel en zoveel anderen niet?
Hoe kan vervreemding hun verband verwrin-
[gen
zolang zij zich verdiepen in de dingen
waar zelfs een vreemdeling door naar binnen
[ziet?

Is er een duivel die hun smaak verminkt
dan vriest het in de sloten van zijn hel
waarin de overspeler speurende en wel
eeuwig onder brekend ijs verdrinkt.

En kon ik God zien zoals een kind een man
dan kon ik hem soms dagen nooit vergeven
dat mens-verliefdheid zo maar sterven kan
terwijl de mensen blijven leven

dat van de hartstocht tussen twee beminden
en van de ene op de andere nacht
geen pijn, geen plas, geen platte vacht
geen ijszijn is terug te vinden.

Weer dus een vriend van ons zijn liefde kwijt
voor een van onze innigste vriendinnen.
Kan je geen zwavelzure zalf verzinnen
die extra ogen in hem openbijt?

Hoe is het mogelijk dat na al die jaren
haar heerlijkheid voor hem onzichtbaar wordt?
Zullen we vragen of ze binnenkort
alles bij ons over komen paren?

Want ze liggen rillend naast elkander en
elkanders lieve ademtocht en namen
gieren als door openslaande ramen;
hun dekens die in sneeuw veranderen
hun vingertoppen tierend van verdriet
houden hun moleculen niet meer samen.
Hetzelfde kent ineens hetzelfde niet.

Hij heeft al in een ander liggen prikken
dus de kwestie (liefste) is hoe maken wij
zijn penis weer van vreemde smetten vrij?
Anders laat ze die, met hem erbij,
in het overspeelse spek stukstikken.

Ik kan dat allemaal niet goed begrijpen.
Hoe kan hij toch zo slordig naast haar mikken
en haar tien meter naast haar billen knijpen?

Zelfs ik wil haar meer kussen dan hij kan
maar zou verdorren in een vreemde schoot
want onder jouw kleren kan niets anders bloot
en onder vreemde o daar ril ik van.

Te ver van jou krijg ik het altijd koud.
Hier lig ik in de zon met glazen tanden
en schrijf de ijsangst in mijn dunne handen
weg doordat ik van je houd.

Ik wou zo graag dat ieder zoiets wou:
onontwarbaar zinken in één ander
altijd veranderende in en door elkander
kolkend in de bedding van hun trouw.

Ik denk zo dolgraag iedereen in bed
en wil ze welven van de wellust van weleer
toen die het weligst was, en weer en weer
wordt er een derde tussenin gezet

tussen de verspotene en versperde

Nou dan ik schrijf je een obscene zoen
en verbied je ernstig dood te gaan.
Ik kan het nog alleen zonder een derde
met onze eigen warmte doen.
Ik kom, ik kom, ik kom er helemaal aan.

L.

PS

Hier heerst vandaag de oorlogsdodendag.
Sterven zonder jou zal ik nooit leren
maar levend zonder jou was ik al dood
en wou de aarde als een jou-in-het-groot
om samen te verteren.

Nooit wil ik mijn wereld zien vergaan
half verdoofd van grote vreemde dingen
allereenzaamst met een vreemdelinge
hulende min of meer tegen mij aan.

Het uitzicht hier is onvergetelijk.

L.

PPS

Stel ik mij soms in ontrouw voor
dan wil dat weinig baten:
dat is alsof ik puistjes hoor
of kip eet vol met graten.

L.

Uit: *Gedichten 1946-1984*, Querido, Amsterdam, 1985.

LEO VROMAN

Halftalig

Wat schuilt er nu nog allemaal
onder mijn dikke moedertaal?

Mijn mond waagt zich nooit open want
mijn tong baadt zich - of baadt zich niet
in het losgewoeld gebied
van mijn oude binnenland,

ik praat zoals ik bijna hoop
engels met een groenig waas
van bejaarde goudse kaas
en met iets wrangs van appelstroop.

Wat schuilt er dan nog allemaal
onder mijn dikke moedertaal?

Daar waar een bezemsteel behoort
in een donkere mondhoek staat
mager als een ruggegraat
nog steeds het kerkelijker woord,

maar vroeger nauwelijks verkapte
klanken schieten mij te binnen
waar wij eens om ginnegapten.
Zij die liefst met sche beginnen
schunnig hollands rond en slecht
mogen nu heel gezond gezegd;

gezegdes destijds onbelicht
stiekem warm en platgezeten
slechts door het achterwerk geweten
mogen nu in elk gedicht.

Mijn moeders taal is opgestaan
en haar strakgebroekte reet
liet in haar praatstoel geen geheimen

behalve dan die deuk waaraan
mijn mond die vage reuk van zweet
mijn mond zich warmt om nog te rijmen.
Lief lief kussen houd mij heet.

Uit: *Gedichten 1946-1984*, Querido, Amsterdam, 1985.

LEO VROMAN

Vrede op aarde van Orion uit gezien

Vrede op aarde van Orion uit gezien
zoals wij van haar geurigste planeten
dat barstend kind dat bijtend volk niet weten
maar vrede dromen waar de dood misschien
zijn laatste onderkomen vindt,

hoe Godseenvoudig voor mij dat hun verre
getier alweer tot puntjes grond
wegkruipt en weer tussen al die sterren
tot goedertierenheid wordt afgerond.

Ik heb een foto van forellen gemaakt.
Ze zweven in een kweekbak boven het grind.
Ze zijn in het grijs, alleen de lippen naakt.
Iets verderop verwringen golfjes in de wind
gedaanten van nog meer forellen.
Water en grind huiveren.

En verderop zie je nog veel meer bakken
forellen die de andere nooit ontmoeten.
Op het land staan ver en verticaal
drie vrienden, arm omhoog of zij mij groeten.
Kijk, was de zon al aan het zakken?
Lucht en bos zijn helemaal
oranjerood, weet je waardoor?
Doordat mijn film hiermee begon
en daglicht viel het cameralichaam binnen
en maakte een zelfportret: een rand
bloedverwekkende bosbrand
voor ik de deksel sloot.

Zo eeuwig bloedend als de kleinste leugen
in mijn bloedende geheugen
of als de pijn
in een getrokken tand

zo eeuwig als de eindvolle seconde
krijzen waar een auto mee begrijpt
nu een harmonika te moeten zijn
die uit aardige maar haast gewonden
onomkeerbare gezangen knijpt.

Zie ik soms het kikkerklein
doodshoofd in mijn ingewanden?
Het kiemend warkruid in mijn brein?
Het huichelend hoge vliegtuig branden?
De afgrond in mijn lamme handen
weerkaatsen waar ik in moet zijn.

Uit: *Gedichten 1946-1984*, Querido, Amsterdam, 1985.